

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 3.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.24>

УДК 658.15:338.43(477)

T. M. Kovalchuk,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6951-6609>

A. I. Verhun,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7521-3241>

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ СІЛЬСЬКОГО, ЛІСОВОГО ТА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

T. Kovalchuk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of the
Department of Accounting, Analysis, and Audit,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

A. Verhun,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Accounting, Analysis, and Audit,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University*

ANALYSIS OF THE FINANCIAL CONDITION OF AGRICULTURAL, FORESTRY, AND FISHERIES ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті здійснено науково-методичне обґрунтування системи показників фінансового стану підприємств сільського, лісового та рибного господарства України та проведено її практичну апробацію на статистичних даних галузі за 2015–2022 роки. Запропонована система охоплює такі взаємопов'язані аналітичні виміри: ділову активність, структуру активів, ліквідність, фінансову незалежність, а також ефективність використання ресурсів. Особливу увагу приділено галузевій специфіці аграрних підприємств – сезонності грошових потоків, значній питомій вазі біологічних активів та тривалому виробничому циклу, – що зумовлює необхідність коригування загальноприйнятих нормативних значень показників. Ключовим елементом дослідження є квазіекспериментальне порівняння фактичних показників 2022 року з прогнозними значеннями, отриманими методом лінійної регресії на основі ретроспективних даних 2015–2021 років. Встановлено, що повномасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну спричинило суттєве погіршення всіх досліджуваних показників відносно прогнозного рівня, насамперед у сфері рентабельності та ділової активності. Водночас галузь зберегла позитивні значення ключових індикаторів завдяки запасу фінансової міцності, сформованому в докризовий період. Результати дослідження підтверджують, що запропонована система показників здатна забезпечити об'єктивну діагностику фінансового стану підприємств.

This article provides a scientific and methodological justification for a system of ten financial indicators used to assess the financial condition of enterprises in the agricultural, forestry, and fishery sectors of Ukraine, with practical verification based on industry statistical data for 2015–2022. The proposed system encompasses four interrelated analytical dimensions: business activity (current asset turnover ratio and turnover duration), asset structure (non-current asset share), liquidity and financial independence (coverage ratio, autonomy coefficient, financial stability coefficient, and financial sustainability

coefficient), as well as resource efficiency (ROA, ROE, and net profit margin). The methodological foundation of the system is the DuPont identity, which mathematically links all four analytical blocks into a coherent diagnostic framework. Special attention is given to the sectoral characteristics of agricultural enterprises, including the seasonality of cash flows, the significant share of biological assets, and extended production cycles, which necessitate adjustments to conventional normative benchmarks. A key contribution of the study is a quasi-experimental comparison of actual 2022 indicators against forecast values derived through linear regression modelling based on 2015–2021 data. The analysis demonstrates that Russia's full-scale military invasion of Ukraine caused a substantial deterioration across all examined indicators relative to projected levels, most prominently in profitability and business activity metrics. Nevertheless, the sector retained positive values for core financial indicators, reflecting the financial resilience accumulated during the pre-war period of consistent growth and structural improvement observed between 2016 and 2021. The findings confirm that only a comprehensive multidimensional indicator system, rather than isolated coefficients, can provide objective and reliable financial diagnostics under both normal operating conditions and severe external shocks such as armed conflict.

Ключові слова: *фінансовий стан, аграрні підприємства, система фінансових показників, фінансова стійкість, рентабельність, воєнний вплив.*

Keywords: *financial condition, agricultural enterprises, financial indicator system, financial sustainability, profitability, war impact.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Фінансовий аналіз є фундаментальним інструментом управлінської діагностики підприємства, що дозволяє здійснити комплексну оцінку його господарської діяльності, майнового стану, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та

ефективності використання ресурсів. Очевидно, що жодний одиничний показник не здатний надати вичерпну характеристику фінансового стану суб'єкта господарювання – лише система взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих індикаторів уможливило об'єктивне, всебічне та достовірне відображення поточного стану і перспектив розвитку підприємства.

В основу запропонованої системи покладено принцип багатовимірності фінансової діагностики, відповідно до якого оцінювання фінансового стану підприємства має охоплювати щонайменше чотири ключові аналітичні площини: ділову активність (оборотність), структуру активів, фінансову незалежність та стійкість, а також ефективність (рентабельність).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу діяльності підприємств аграрного сектору традиційно перебували у центрі уваги таких вітчизняних науковців як В. Г. Андрійчук [2], М.Я. Дем'яненко [3], Ю.О. Лупенко [4], Б.Й. Пасхавер [6], П.Т. Саблук [7] та ін. Вплив війни на діяльність підприємств аграрного сектору знайшов відображення у працях таких дослідників як С. Г. Черемісіна, І. А. Сало [9], О. Шпикуляк, М. Малік, С. Кравченко, Г. Гудзь [5; 10] Л. Забуранна [10]. Попри значний внесок дослідників актуальними залишаються питання аналізу фінансового стану підприємств галузі, особливо в нестабільних умовах воєнних дій.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична верифікація системи фінансових коефіцієнтів для діагностики фінансового стану підприємств сільськогосподарської галузі в звичайних умовах господарювання та в умовах повномасштабної військової агресії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фінансовий стан підприємства є багатовимірним явищем, що не може бути адекватно охарактеризоване одним показником. Міжнародний досвід фінансової діагностики аграрних підприємств дозволив сформулювати рекомендації,

серед яких використання систем показників, що включають коефіцієнти оборотності активів, покриття, автономії та рентабельності [1]. Необхідна система коефіцієнтів, що охоплювала би такі основні аналітичні виміри.

Ділова активність (коефіцієнт оборотності оборотних активів, тривалість обороту) відображає інтенсивність використання ресурсів та швидкість трансформації вкладеного капіталу у виручку – без цього виміру неможливо оцінити операційну ефективність.

Структура активів (частка необоротних активів) характеризує майновий склад підприємства та його потенційну ліквідність, оскільки висока питома вага важколіквідних активів об'єктивно обмежує платоспроможність.

Ліквідність і фінансова стійкість (коефіцієнти покриття, автономії, стабільності, стійкості) розкривають здатність підприємства виконувати зобов'язання у коротко- та довгостроковій перспективі та ступінь його незалежності від зовнішнього фінансування.

Рентабельність (ROA, ROE, рентабельність продажів) є підсумковими індикаторами ефективності й пов'язані з попередніми блоками через тотожність Дюпона: $ROE = \text{рентабельність продажів} \times \text{оборотність активів} \times \text{мультиплікатор капіталу}$. Це математично підтверджує, що всі чотири виміри є взаємозалежними і не можуть аналізуватися окремо.

Застосування будь-якої системи показників передбачає необхідність урахування специфіки об'єкта дослідження. Підприємства сільського, лісового та рибного господарства характеризуються сезонністю грошових потоків, значною питомою вагою біологічних активів, залежністю від природно-кліматичних чинників, а також підвищеною вразливістю до зовнішніх шоків – як ринкових, так і безпекових. Саме ця специфіка обумовлює потребу в комплексній системі показників, здатній фіксувати структурні зрушення.

Окреслений підхід до аналізу фінансового стану реалізовано за даними репрезентативної вибірки 2015–2022 років [8], яка включає балансові

показники та фінансові результати. Особливо значущим є порівняння фактичних показників 2022 року із прогнозними значеннями (2022*), отриманими методом лінійної регресії на основі даних 2015–2021 рр. Це порівняння дозволяє кількісно оцінити вплив повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну (24 лютого 2022 р.) на фінансовий стан агропідприємств.

У таблиці 1 наведено агреговані балансові показники підприємств сільського, лісового та рибного господарства України за 2015–2022 роки. Рядок «2022*» містить прогнозні значення, розраховані методом лінійної регресії на основі ретроспективних даних 2015–2021 рр.

Таблиця 1. Сумарні балансові показники підприємств сільського, лісового та рибного господарств України на кінець року, млн грн

Роки	Необоротні активи	Оборотні активи	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Поточні зобов'язання і забезпечення	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	БАЛАНС
2015	171147	514624,6	73,3	275303,8	68127,2	342359	54,9	685844,9
2016	218567,8	1318667,2	84,1	369370,9	61898,2	1105991,9	58,1	1537319,1
2017	272513,7	639025,2	75,2	436337,7	59080,5	416146,2	49,7	911614,1
2018	329310,7	654180,7	102,2	482978,7	82254	418283,2	77,7	983593,6
2019	389245,1	640995,1	126,5	522778,7	92966,3	414566,5	55,2	1030366,7
2020	419023	711123,6	158,3	612250,9	76799,5	441177,6	76,9	1130304,9
2021	467126,3	877424,2	321,9	796549,7	87165,9	461099,6	57,2	1344872,4
2022*	524644,8	747331,7	269,6	804501,3	92728,0	374948,2	68,5	1272246,1
2022	465548,9	975338,6	291,7	810270,5	99633,3	531217,8	57,6	1441179,2

2022* - прогнозне значення на 2022 рік.

У таблиці 2 відображено динаміку чистого прибутку та обсягу реалізованої продукції підприємств галузі. Кількісне відхилення показників

від попереднього року уможлиблює аналіз тенденцій і дозволяє ідентифікувати переломні моменти у діяльності галузі.

Таблиця 2. Фінансові результати діяльності підприємств сільського, лісового та рибного господарств України, млн грн

Рік	Чистий прибуток (збиток)	Обсяг реалізованої продукції	Абсолютне відхилення від попереднього року	
			Чистого прибутку	Обсягу реалізованої продукції
2015	-124627,4	362310	-	-
2016	90613,2	359356,2	215240,6	-2953,8
2017	68858,5	430834,2	-21754,7	71478
2018	71002,6	495588,5	2144,1	64754,3
2019	93255,4	533095,4	22252,8	37506,9
2020	81618,5	577088,4	-11636,9	43993
2021	48273,2	918661,1	-33345,3	341572,7
2022*	122014,8	840530,4	73741,6	-78130,7
2022	18159	680489,9	-30114,2	-238171,2

2022* - прогнозне значення на 2022 рік

Таблиця 3 містить усю систему показників фінансового стану, розрахованих за даними таблиць 1 і 2 у відповідному хронологічному розрізі.

Блок показників ділової активності характеризує інтенсивність використання підприємством наявних ресурсів, передусім оборотних активів, що безпосередньо впливає на фінансові результати та визначає потребу в зовнішньому фінансуванні. Для аграрних підприємств ці показники мають особливе аналітичне навантаження, оскільки специфіка виробничого циклу (сезонність, тривалий вегетаційний період, залежність від погодних умов) суттєво подовжує тривалість обороту порівняно з іншими галузями.

**Таблиця 3. Фінансовий стан підприємств
сільського, лісового та рибного господарств України**

Роки	Показники фінансового стану									
	Коефіцієнт оборотності оборотних активів на кінець року	Тривалість обороту оборотних активів, дн.	Частка необоротних активів на кінець року, %	Коефіцієнт загального покриття на кінець року	Коефіцієнт фінансової незалежності на кінець року	Коефіцієнт фінансової стабільності на кінець року	Коефіцієнт фінансової стійкості на кінець року	Коефіцієнт рентабельності сукупних активів (ROA)	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE)	Коефіцієнт чистої рентабельності продажів
2015	–	–	25,0	1,503	0,401	0,671	0,490	–	–	-0,344
2016	0,392	931,0	14,2	1,192	0,240	0,316	0,415	0,465	0,281	0,252
2017	0,440	829,3	29,9	1,536	0,479	0,918	0,421	0,280	0,171	0,160
2018	0,766	476,2	33,5	1,564	0,491	0,965	0,411	0,236	0,154	0,143
2019	0,823	443,4	37,8	1,546	0,507	1,030	0,411	0,260	0,185	0,175
2020	0,854	427,6	37,1	1,612	0,542	1,182	0,414	0,202	0,144	0,141
2021	1,157	315,6	34,7	1,903	0,592	1,453	0,423	0,109	0,069	0,053
2022*	1,035	352,8	41,2	1,993	0,632	1,720	0,406	0,246	0,152	0,145
2022	0,735	496,9	32,3	1,836	0,562	1,284	0,405	0,039	0,023	0,027

2022* - показники, розраховані на основі прогнозних даних на 2022 рік;

Коефіцієнт оборотності оборотних активів визначається як відношення чистого доходу від реалізації до середньорічної вартості оборотних активів. Показник відображає кількість повних циклів кругообігу оборотних коштів протягом звітного року. Підвищення коефіцієнта оборотності свідчить про прискорення трансформації вкладеного капіталу у виручку. Аналіз даних підприємств галузі (таблиця 3) демонструє стійку позитивну тенденцію: від 0,392 у 2016 р. до 1,157 у 2021 р., що свідчить про суттєве підвищення ефективності управління оборотними активами. Прогнозна модель екстраполювала цю тенденцію, передбачаючи подальше зростання оборотності у 2022 р. до 1,035, тоді як фактичне значення становило 0,735 – нижче прогнозного рівня на 0,322. Це відхилення пояснюється тим, що воєнне вторгнення призвело до суттєвого скорочення обсягу реалізованої продукції (на 238,2 млрд грн менше прогнозу).

Тривалість обороту оборотних активів є оберненим відображенням попереднього коефіцієнта і вимірюється в днях. Показник демонструє, скільки днів у середньому минає від вкладення коштів у виробничий процес до їх повернення через виручку. Для аграрного сектору тривалість обороту традиційно є однією з найвищих серед усіх галузей, що відображає об'єктивну специфіку біологічного виробничого циклу. Дані підтверджують поступове скорочення тривалості обороту: від 931 дня у 2016 р. до 315,6 дня у 2021 р., що відображає підвищення операційної ефективності галузі. Прогноз передбачав збереження позитивної тенденції у 2022 р. (352,8 дня), однак фактичне значення склало 496,9 дня, що є гіршим за прогнозний рівень та відображає уповільнення оборотності внаслідок скорочення виручки в умовах воєнних обмежень.

Частка необоротних активів характеризує питому вагу важколіквідної частини майна в загальних активах підприємства. Для підприємств сільського господарства цей показник відображає насамперед вартість земельних угідь, сільськогосподарської техніки, будівель та споруд. Зростання частки необоротних активів від 25,0% у 2015 р. до 37,8% у 2019 р. відображає активну модернізацію матеріально-технічної бази аграрних підприємств в умовах економічного зростання. Примітно, що прогноз на 2022 р. передбачав подальше зростання до 41,2%, тоді як фактичне значення знизилося до 32,3%. Зниження пояснюється частковим руйнуванням та евакуацією необоротних активів у зонах бойових дій, а також прискореним зростанням оборотних активів внаслідок накопичення запасів та збільшення дебіторської заборгованості. Таким чином, частка необоротних активів у 2022 р. стала індикатором майнових втрат від воєнних дій.

Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності) розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань і є ключовим показником здатності підприємства виконувати короткострокові зобов'язання. Загальноприйнятий теоретичний мінімум становить 1,0, нормативне значення для більшості галузей – не менше 2,0. Для аграрних

підприємств підтримання коефіцієнта на рівні, що перевищує 1,5–1,7, є критично важливим з огляду на сезонні піки потреби в оборотному капіталі – посівна кампанія, заготівля добрив та засобів захисту рослин. Аналіз даних виявляє стабільне зростання коефіцієнта: від 1,503 у 2015 р. до 1,903 у 2021 р., що свідчить про послідовне зміцнення ліквідності галузі. Прогноз на 2022 р. (1,993) перевищив фактичне значення (1,836), що пояснюється зростанням поточних зобов'язань через потреби воєнного часу – кредитування посівної кампанії в умовах обмеженого доступу до полів та логістичних розривів.

Блок показників фінансової стійкості відображає ступінь незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та його здатність зберігати платоспроможність у довгостроковій перспективі. Для аграрного сектору ці показники набувають особливої ваги в контексті традиційно вищої кредитомісткості виробництва та потреби у сезонному фінансуванні.

Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) демонструє частку власного капіталу у загальних активах. Мінімально допустиме значення – 0,5. Дані галузі відображають тривожну ситуацію 2016–2017 рр. (0,240–0,479), що може бути пов'язано з реструктуризацією боргів після кризи 2014–2015 рр. та значними збитками 2015 р. (-124,6 млрд грн). Надалі простежується стійке зростання: досягнення нормативного порогу у 2019 р. (0,507) і у 2021 р. (0,592). Воєнне вторгнення призвело до відхилення від прогнозу (0,632) в бік зниження (0,562), але значення залишилося вище мінімальної норми, що свідчить про достатній запас фінансової незалежності галузі.

Коефіцієнт фінансової стабільності (відношення власного капіталу до суми всіх зобов'язань – як довгострокових, так і короткострокових) характеризує ступінь покриття сукупного боргу підприємства його власними ресурсами. Нормативне мінімальне значення становить 1,0, що означає: власний капітал повністю перекриває загальну заборгованість. Показник демонструє чітке зростання від 0,671 у 2015 р. до 1,453 у 2021 р.. Значення, що перевищують 1,0, є нормою для фінансово стійкого підприємства і свідчать про те, що власний капітал перевищує сукупну заборгованість –

тобто здатність погасити всі борги виключно за рахунок власних ресурсів. Фактичне значення 2022 р. (1,284) виявилось нижчим за прогнозне (1,720), що відображає випереджаюче зростання сукупних зобов'язань (насамперед поточних) порівняно з власним капіталом внаслідок активного кредитування посівної кампанії в умовах невизначеності.

Коефіцієнт фінансової стійкості (відношення суми власного капіталу та довгострокових зобов'язань до суми пасивів) характеризує частку стабільних, «довгих» джерел фінансування в загальній структурі пасивів. Нормативне значення – не нижче 0,6, оскільки воно забезпечує покриття необоротних активів та частини оборотних стійким капіталом. Галузь демонструє відносно стабільні значення впродовж усього періоду: від 0,415 у 2016 р. до пікового значення 0,423 у 2021 р., що свідчить про відносну стабільність структури пасивів галузі. Водночас значення систематично перебуває нижче нормативного порогу 0,6, що вказує на переважання короткострокових зобов'язань у структурі фінансування – характерна риса аграрного сектору з його сезонною кредитомісткістю. Прогноз на 2022 р. передбачав 0,406, тоді як фактичне значення склало 0,405, що практично збігається з прогнозом і підтверджує стабільність структури пасивів галузі навіть в умовах воєнного часу.

Показники рентабельності є підсумковими індикаторами ефективності господарської діяльності та узагальнюють результати управлінських рішень в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності. В умовах воєнного часу ці показники набувають особливого аналітичного значення: вони відображають не лише економічну ефективність, але й здатність галузі адаптуватися до надзвичайних умов.

Рентабельність активів (ROA) відображає ефективність використання всього майнового комплексу підприємства незалежно від джерел фінансування. Аналіз даних виявляє парадоксальну тенденцію: незважаючи на зростання абсолютного обсягу реалізації, ROA знижувався від 0,465 у 2016 р. до 0,109 у 2021 р. Це пояснюється тим, що активи зростали

швидшими темпами, ніж прибуток: активна модернізація матеріально-технічної бази фінансувалася значною мірою за рахунок кредитів, що підвищувало процентне навантаження. Прогноз на 2022 р. передбачав позитивне значення ROA = +0,246 як продовження висхідного тренду 2020–2021 рр., тоді як фактичний показник склав +0,039. Хоча рентабельність активів залишилася позитивною, її фактичне значення суттєво поступається прогнозованому (+0,246), що свідчить про значний негативний вплив воєнного вторгнення на ефективність використання активів галузі.

Рентабельність власного капіталу (ROE) є ключовим показником для власників підприємств. Галузь демонструвала позитивну динаміку ROE у діапазоні 0,069–0,281 у 2016–2021 рр. Прогноз на 2022 р. передбачав ROE = +0,152, тоді як фактичне значення становило +0,023, що хоча і є позитивним результатом, проте значно нижче прогнозного рівня – свідчення реального збитку від воєнних умов для власників підприємств.

Рентабельність продажів відображає питому вагу прибутку в кожній гривні виручки та є індикатором цінової конкурентоспроможності. Для аграрного сектору цей показник залежить від цінової кон'юнктури на сировинних ринках та внутрішніх витрат. Прогноз на 2022 р. передбачав позитивне значення (+0,145) як логічне продовження тренду, але фактично рентабельність продажів впала до 0,027. Хоча позитивна операційна маржа і збереглася, відхилення від прогнозу (–0,118 пп.) є вагомим свідченням цінового та витратного тиску, породженого воєнними умовами.

Підприємства сільського, лісового та рибного господарства мають ряд структурних особливостей, що принципово впливають на інтерпретацію стандартних фінансових коефіцієнтів. Ігнорування цих особливостей призводить до хибних аналітичних висновків.

Аграрне виробництво підпорядковане природним ритмам (сезонність): значна частина витрат концентрується на початку вегетаційного сезону (весна), тоді як надходження виручки – наприкінці (осінь-зима). Це зумовлює природне коливання коефіцієнта покриття та оборотності оборотних активів

упродовж року. Балансові дані на кінець року (31 грудня), що використані у розрахунках, фіксують пік виручки та зниження запасів, тому показники оборотності наприкінці року традиційно є вищими, ніж у середині.

Посуха, повені, інфекційні хвороби, а відтепер і воєнні дії – це чинники, що можуть у короткий строк кардинально змінити показники рентабельності та ліквідності. Саме тому для аграрного сектору порівняльний аналіз показників у динаміці (як у пропонованій системі) є особливо важливим – лише часовий ряд дозволяє відокремити структурні тенденції від тимчасових шоків.

Тривалість обороту оборотних активів у галузі вище, ніж у торгівлі чи більшості секторів промисловості. Це означає, що нормативні орієнтири для цього показника мають бути скориговані з урахуванням галузевої специфіки. Скорочення тривалості обороту від 931 дня (2016) до 315,6 дня (2021) відображає підвищення ефективності саме в межах аграрної специфіки.

Порівняння фактичних показників 2022 р. із прогностичними значеннями (2022*), розрахованими методом лінійної регресії на основі даних 2015–2021 рр., дозволяє провести оцінку наслідків воєнного вторгнення: прогностичні дані виступають контрфактичним сценарієм «що б сталося без вторгнення», тоді як фактичні – реальним результатом.

Відхилення у сфері рентабельності є найбільш показовим. Прогноз на 2022 р. передбачав оптимістичний сценарій: ROA = +0,246, ROE = +0,152, рентабельність продажів = +0,145, чистий прибуток +122,0 млрд грн – як продовження висхідного тренду з поправкою на стабілізацію. Фактичні ж показники виявилися суттєво нижчими: фактичні показники хоча і залишилися позитивними (ROA = +0,039, ROE = +0,023, рентабельність продажів = +0,027), проте значно нижчими за прогностичні. Падіння рентабельності нижче прогностичного рівня пояснюється: по-перше, скороченням обсягу реалізованої продукції (- 238,2 млрд грн відносно прогнозу) внаслідок втрати частини посівних площ та логістичних обмежень; по-друге, зростанням операційних витрат через перебої в постачанні,

підвищенням цін на паливо та мобілізаційний вплив кадрів; по-третє, збитками від знищення майна в зонах бойових дій.

Відхилення у сфері ділової активності також суттєве. Прогнозна тривалість обороту (352,8 дня) не реалізувалася: фактичне значення 496,9 дня виявилось на 144 дні гіршим за прогнозний рівень, що підтверджує уповільнення операційного циклу внаслідок воєнних обмежень. Водночас обсяг реалізованої продукції у 2022 р. (680,5 млрд грн) виявився на 160,0 млрд грн менше за 2021 р. (918,7 млрд грн), але на 426,5 млрд грн вище прогнозного (840,5 млрд грн).

Відхилення у сфері фінансової стійкості свідчить про мобілізаційний характер фінансових процесів. Фактичний коефіцієнт автономії (0,562) виявився нижчим за прогнозний (0,632), оскільки підприємства активно залучали кредити для фінансування посівної кампанії в умовах невизначеності. Коефіцієнт покриття (1,836 факт проти 1,993 прогноз) також знизився через збільшення поточних зобов'язань. Обидва показники, проте, залишилися вище нормативного мінімуму (0,5 та 1,0 відповідно), що підтверджує здатність галузі обслуговувати борги навіть в умовах війни.

Повномасштабне воєнне вторгнення справило значний, відчутний, але не руйнівний вплив на фінансовий стан підприємств сільського господарства України. Реальні наслідки виявилися гіршими від прогнозних за всіма десятьма показниками системи – насамперед у частині рентабельності та ділової активності. Водночас галузь зберегла позитивні значення ключових показників (прибутковість, платоспроможність, фінансова стійкість), що свідчить про достатній запас міцності, накопичений у 2016–2021 рр. Саме комплексна система показників, а не окремий індикатор, дозволила виявити цю диференційовану картину наслідків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Запропонована система фінансових коефіцієнтів забезпечує повноту, несуперечність та взаємодоповнюваність в оцінці фінансового стану підприємств. Кожен із показників методологічно

обґрунтований та практично значущий. Практичне застосування системи показників на даних підприємств сільського, лісового та рибного господарства України за 2015–2022 рр. дозволило виявити та кількісно охарактеризувати ключові тенденції розвитку: кризу 2015 р., відновлення 2016–2021 рр., адаптацію до воєнних умов 2022 р.

Порівняння фактичних показників 2022 р. із прогнозними значеннями виявило, що фактичні наслідки воєнного вторгнення призвели до погіршення всіх аналітичних блоків відносно прогнозу (рентабельність, ділова активність, ліквідність, фінансова стійкість), проте галузь зберегла позитивні значення показників завдяки запасу фінансової міцності, сформованому у 2016–2021 рр.

Галузева специфіка аграрних підприємств (сезонність, біологічні активи, тривалий виробничий цикл) суттєво впливає на нормативні орієнтири показників, що вимагає їх коригування при порівнянні з іншими галузями. Запропонована система показників, доповнена аналізом в динаміці дозволяє врахувати цію специфіку.

Важливою рисою запропонованої системи є її внутрішня узгодженість: усі десять показників утворюють єдину аналітичну конструкцію, де кожен елемент доповнює та верифікує інші. Застосування даної системи показників у комплексі забезпечує всебічне, взаємоузгоджене та науково коректне оцінювання фінансового стану підприємств аграрного сектору, що є необхідною умовою прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах як звичайного господарювання, так і форс-мажорних обставин, включаючи воєнні конфлікти.

Література

1. Ahrendsen B. L., Katchova A. L. Financial ratio analysis of farms using ARMS data. *Agricultural Finance Review*. 2012. Vol. 72, № 2. P. 262–272. URL: <https://ideas.repec.org/a/eme/afrrpps/v72y2012i2p262-272.html>.

2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 290 с.
3. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2007. 544 с.
4. Лупенко Ю. О. Фінансове забезпечення розвитку аграрного сектору економіки : монографія / за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 356 с.
5. Малік М. Й., Кравченко С. А., Шпикуляк О. Г., Гудзь Г. О. Розвиток малого підприємництва з виробництва зернових, бобових і соняшнику в умовах воєнного часу. *Економіка АПК*. 2024. Т. 31, № 1. С. 41–53. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401041>.
6. Пасхавер Б. Й. Агросфера: тенденції і перспективи розвитку. *Економіка АПК*. 2015. № 9. С. 14–22.
7. Саблук П. Т. [та ін.] Фінансово-кредитні відносини в АПК. Київ : ІАЕ, 1996. 315 с.
8. Статистичні видання. *Державна служба статистики України : офіційний сайт*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/pub19_u.htm (дата звернення: 02.09.2025).
9. Черемісіна С. Г., Сало І. А. Моніторинг сукупного рівня економічної ефективності сільськогосподарських підприємств в Україні: фактори впливу та перспективи зростання. *Економіка АПК*. 2023. Т. 30, № 2. С. 24–37. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302024>.
10. Шпикуляк О., Малік М., Кравченко С., Забуранна Л. Організаційно-економічне забезпечення розвитку підприємництва в сільському господарстві в умовах воєнного стану. *Економіка АПК*. 2024. Т. 31, № 2. С. 60–70. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060>.

References

1. Ahrendsen, B.L. and Katchova, A.L. (2012), “Financial ratio analysis of farms using ARMS data”, *Agricultural Finance Review*, vol. 72, no. 2, pp. 262–

272, available at: <https://ideas.repec.org/a/eme/afrpps/v72y2012i2p262-272.html> (Accessed 21 January 2026).

2. Andriychuk, V.H. (2005), *Efektivnist' diial'nosti ahrarnykh pidpryemstv: teoriia, metodyka, analiz* [Efficiency of agricultural enterprises: theory, methodology, analysis], KNEU, Kyiv, Ukraine.

3. Dem'ianenko, M.Ya. (2007), *Finansovi problemy formuvannia i rozvytku ahrarnoho rynku* [Financial problems of formation and development of the agricultural market], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

4. Lupenko, Yu.O. (2014), *Finansove zabezpechennia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky* [Financial support for the development of the agricultural sector of the economy], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.

5. Malik, M.Y. Kravchenko, S.A. Shpykuliak, O.H. and Hudz', H.O. (2024), “Development of small entrepreneurship in the production of grain, leguminous and sunflower crops in wartime conditions”, *Ekonomika APK*, vol. 31, no. 1, pp. 41–53. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202401041>.

6. Paskhaver, B.Y. (2015), “Agrosphere: trends and development prospects”, *Ekonomika APK*, no. 9, pp. 14–22.

7. Sabluk, P.T. et al. (1996), *Finansovo-kredytni vidnosyny v APK* [Financial and credit relations in the agro-industrial complex], IAE, Kyiv, Ukraine.

8. State Statistics Service of Ukraine. (2026), “Statistical publications”, Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm (accessed September 02, 2025).

9. Cheremisina, S.H. and Salo, I.A. (2023), “Monitoring of the aggregate level of economic efficiency of agricultural enterprises in Ukraine: factors of influence and growth prospects”, *Ekonomika APK*, vol. 30, no. 2, pp. 24–37. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302024>.

10. Shpykuliak, O. Malik, M. Kravchenko, S. and Zaburanna, L. (2024), “Organizational and economic support for the development of entrepreneurship in agriculture under martial law”, *Ekonomika APK*, vol. 31, no. 2, pp. 60–70. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202402060>.

Отримано редакцією журналу / Received: 05.03.26

Прорецензовано / Revised: 13.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26